

Julkaistu Esitys-lehdessä 4/2015: Muukalainen

Okwui Okpokwasili: *Poor People's TV Room*. New York Live Arts. 9.1.2015.

Eisa Jocson: *Death of a Pole Dancer / Macho Dancer*. Time-Based Art Festival, Portland Insitute of Conteporary Arts. 13.9.2014.

VALKOISEN MIEHEN VOODOO

Valkoisen miehen voodoo

ei toimi ikinä

Valkoisen miehen voodoo

siitä puuttuu kipinä

Vando Suvanto

Kaikkein vieraimpana näyttäytyy usein oma itse. Kehon asetukset ovat jähmeät, mieli taas muuttuu koko ajan, eikä minulla ole kumpaankaan kovin paljon vaikutusvaltaa. Valkoiseksi eurooppalaiseksi mieheksi syntyneenä koen olevani tuomittu ulkopuolisuuteen, mistä seuraa syyllisyydentuntoja. Keho on vankila, iho selli eikä valkoinen mies osaa tanssia.

Valkoisen

Black is space.

Sun Ra

Okwui Okpokwasilin work-in-progress-esitys *Poor People's TV Room* huokuu arkaaista voimaa ja alistetun kansan ylpeää taistelua. Afroamerikkalaisen Okpokwasilin inspiraationa ovat olleet vaietuiksi jääneet nigerialaisten naisten vastarintaliikkeet. Näyttämön ja katsomon erottaa läpikuultava muovi, jonka takana ryhmä naisten hahmoja lähestyy hitaasti, lähes koko 40-minuuttisen esityksen ajan kalvoa, laulaen toistuvaa laulua ja tömistäen tahtia jaloillaan. ”*Look at this body boy, look at this body boy, look at this body boy, look at this body boy*”. Laulussa kaikuu ikiaikaisen väkivallan luoma kipu, terroristijärjestö Boko Haramin Nigeriassa kidnappaamien koulutyttöjen itku, Yhdysvaltojen puuvillapelloilla raataneiden orjien veisuu ja hellittämätön vapauden tahto. Tunnen sen kaiken, enkä

silti voi olla jättämättä itseäni osin ulkopuolelle. En voi ikinä kunnolla ymmärtää, mitä on olla musta nainen USA:ssa tai tässä maailmassa.

Suomen lapsenomaisessa monikulttuurisuusmaisemassa kasvaneena on mahdotonta ymmärtää rasismiakaan kunnolla. Ei auta, vaikka lukee **James Baldwinia**, laulaa bluesia, keskustelee maahanmuuttajien kanssa, matkustaa Afrikassa kengänauhahudjetilla tai tekee vapaaehtoistöitä kehitysmaissa. Erivärisen ihmisen kanssa seurustelusta on vähän enemmän apua. Ehkä ristiverisen lapsen tekeminen kasvattaisi empatiakykyä ratkaisevasti. Mutta silti – on pakko ajatella ja tuntea valkoisen ihon läpi.

Onneksi suomalaisuudessa on helpottaviakin puolia. Saamelaishistoriaa vähättelemättä olemme pääasiassa olleet kolonisoituja. Eurooppalainen sivilisaatio on asettunut tänne varsin myöhään ja metsäläisromantiikan alkuvoimaisuus tuntuu hyvältä. Sen syke veressäni saa minut lähemmäs Okpokwasilia. Esi-isät eivät sentään keskittyneet vuosisatoja muiden kansojen alistamiseen vaan tappoivat jäniksiä, polttivat kaskia ja vaikenivat pakkasessa. Naisten äänioikeuskin otettiin käyttöön suhteellisen aikaisin, vaikka onkin vaikea käsittää sitä, että se tapahtui vasta reilut sata vuotta sitten. Olisi varmasti vielä vaikeampaa olla britti.

Miehen

*The male can't progress socially,
but merely swings back and forth between isolation and gangbanging.*

Valerie Solanas

Feministinen liike ja teoria on kietoutunut nykytaiteen ja performanssin kehitykseen erottamattomasti. **Pilvi Porkola** lainaa väitöskirjassaan *Esitys tutkimuksena – näkökulmia poliittiseen, dokumentaariseen ja henkilökohtaiseen esitystaiteeseen* **Sandra Hardingia**, joka kirjoittaa, että tieteessäkin kysytään niitä kysymyksiä, joihin valkoinen länsimainen mies haluaa vastauksen. Porkola lisää, että Hardingin lause liittyy 1980-luvun feministiseen kontekstiin, eikä nykytutkimuksessa varmaankaan käytettäisi samanlaista ilmaisua.

Tässä maailmassa ei oikein voi olla muuta kuin feministi, ja jos antirasistinen diskurssi jäi etäiseksi, kun kasvoin 70-80-luvulla Pohjanmaalla, feministisen ajattelun imin jo äidinmaidosta. Silti

kokemukseni feministinä olemisesta jää puutteelliseksi sukupuoleni takia. Vaikka feminismi puuttuukin ennen kaikkea vallan väärinkäytön rakenteisiin, eikä niinkään henkilöihin, kohdutta ja munasarjoitta oleminen kaihertaa. Rakastan penistäni, mutta obeliskien täyttämässä kaupungeissa kulkiessa elimen metaforisuus on vaivaannuttavaa. Psykoanalyytikko ja taiteilija **Bracha Ettingerkin** sanoo, että miehillä ei naisten lailla ole elimellistä yhteyttä siihen hämmentävän välittömään tapaan olla suhteessa toiseen, jonka kohtu jo potentiaalisestikin luo. Silti, kohduttakin, empatia on iloni ja inhoan väkivaltaa. Ja kun väsyn lukemaan vallan diskurssista ja keskustelemaan politiikasta, tunnen oloni mieheksi ja haluan naista.

Filippiiniläisen koreografi ja tanssija **Eisa Jocsonin** kaksi työtä *Death of a Pole Dancer* ja *Macho Dancer* kuvaavat tilannetta hyvin. Edellisessä Jocson on pukeutunut stereotyyppiseksi naisstrippariksi, rakentaa tankonsa tietoisesti seksikkäästi ja tuhoaa itsensä tanssilla. Jälkimmäisessä hän on kuin opettajansa, filippiiniläisen *macho dance* -skenen nuoret pojat, jotka tanssivat maskuliinisia seksuaalistereotyyppioita toistaen eri sukupuolia edustavalle yleisölle. Naisen seksuaalinen objektivointi on hakattu rikki ja hän voi tehdä saman miehen stereotypisoinnille. Kuten Jocsonin sanoo, *Macho Dancerissä* toteutuu ”miehen affektiivinen työ naisen ruumiissa”. Olen hypnotisoitunut Jocsonin kehosta, taidosta ja rytmistä. Hän on häikäilemätön, tarkka, viettelevä ja kriittinen. Mutta feministinen taustaväri pelastaa loputkin, en jää välittömän aistillisen kokemuksen vangiksi vaan tämä on myös moraalisesti oikein.

Jocsonkaan ei pääse naiseudestaan, mutta luo omien sanojensa mukaan ”sukupuolisilmukan”. Filippiinien machotanssijat ovat yhteiskunnallisesti heikkoja ja marginalisoituja, mutta esittävät vahvan miehen stereotypiaa. Kun nainen tekee samaa, esittää vahvaa miestä, hän nostaa statustaan, mutta samalla säilyy heikkona, eikä pääse pakoon sitä, että tulee objektivoiduksi naisena. Leikkimällä omalla miesimagollani voin minäkin silmukoida tai hälventää miehuuden olemuksellisuutta, mutta ilman kirurgisia operaatioita olen silti se sama mies, jonka kysymyksiin kulttuurihistoria itseriittoisesti vastaa.

Voodoo

*Like the African shaman who chews his pepper seeds and spits seven times into the air,
I believe art re-ritualizes the everyday to reveal something fresh about our lives.
This revelation is a vitality and it is a power to change the world.*

William Pope L.

Jollain kehollisen kokemisen perustavanlaatuisella tasolla näitä ongelmia ei ole. Himo, hurmio, hengitys, kauneuden välitön ilmestyminen ja ihojen väliin syntyvä lämpö eivät kysy mitään eivätkä häpeä mitään. Joskus ihmistä voi katsoa näkemättä ihonvärin politiikkaa, sosiaalista statusta, muiden katseita. Se on rakkautta. Pitäisikö siis antautua hengellisyyteen? Viis veisata politiikasta? Katsoa ja tuntea vain niitä syviä tasoja, joilla murheemme ja ilomme ovat itse asiassa ihan samoja? Ainakin viimeinen kysymys tuntuu retoriselta. Siellä minä haluan viettää aikani. Juuret määrittelevät meitä, mutta eivät pysäytä yli kulttuuristen rajojen kulkevaa kehollista resonanssia.

Taide voi olla maagista sanan varsinaisessa merkityksessä. Parhaiten se toimii, kun katsoja on valmistautunut. Sitä saa mitä tilaa ja mihin on ruumiinsa voidellut. Minulle sitä on ollut vaikkapa **Tehching Hsiehn** *One Year Performance 1978-79*, **Gaspar Noén** *Enter the Void*, **Alejandro Jodorowskyn** *Dance of Reality* tai **Janina Rajakankaan** *Uni* (äh, ei yhtään valkoisen miehen teosta). Kaikkein maagisimmista en halua edes kirjoittaa. Valkoinenkin ruumis on taiottavissa, eikä mitään tapahdu umpiossa. Mustakin voi olla vain, jos valkoinen on olemassa. Oikeat ihot kasvavat loputtomiin värisävyjen vaihteluihin, jotka ihminen rajaa rankimmillaan binäärisiksi jännitteiksi. Aurinko nousee tietyllä minuutilla vain tietyn ihmisen näkökulmasta; itselleen aurinko ei nouse vaan hehkuu. Se ihminen olen minä; muukalainen omassa kodissani; kalpea pohjoinen uros, jonka taiat toimivat vain, koska tiedän olevani kalpea pohjoinen uros.

taio taikasi

tanssi tanssisi

keitä keittosi

tanssi tanssisi

keitä keittosi

siirrä voimasi

keitä keittosi

siirrä voimasi

astu sisääni

siirrä voimasi

astu sisääni

taio taikasi